

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian
Hungarian College of Higher Education

Challenges and Effects of Crisis Situations on Education

2
0
2
4

SELECTED
PAPERS

Berehove,
30-31 March 2023

International Academic Conference

ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
ЗУМОВЛЕНІ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ
УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 30–31 березня 2023 року

Збірник наукових праць

KRÍZISHELYZETEK
HATÁSA ÉS KIHÍVÁSAI
AZ OKTATÁSBAN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2023. március 30–31.

Tanulmánykötet

CHALLENGES AND EFFECTS
OF CRISIS SITUATIONS
ON EDUCATION

International Academic Conference
Berehove, 30–31 March, 2023

Selected papers

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ

**ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
ЗУМОВЛЕНІ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ
УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 30–31 березня 2023 року

Збірник наукових праць

ЗУІ ім. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ
Берегове
2024

УДК 370:061.3

В 41

Збірник наукових праць містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики сучасної освіти зумовлені екстремальними умовами функціонування», яка відбулася 30–31 березня 2023 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II.

Рекомендовано до видання у друкованій та електронній формі (PDF) рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (протокол №1 від «25» січня 2024 року)

Підготовлено до видання кафедрою педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти спільно з Видавничим відділом Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

За редакцією:

Емьовке Берсхауер-Олас, Єва Гуттерер, Лідіко Гребя та Каталін Поллоі

Технічне редагування та верстка: *Олександр Добош, Ласло Вездел та Вівієн Товт*

Коректура: *Лідіко Гріца-Варцаба, Лідіко Гребя та Катерина Лізак*

Дизайн обкладинки: *Вівієн Товт*

УДК: *Бібліотека ім. Опаци Черв Яноша при ЗУІ ім. Ф.Ракоці II*

Відповідальний за випуск:

Олександр Добош (начальник Видавничого відділу ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)

Матеріали наукового видання рецензовані Науковою радою міжнародної науково-практичної конференції.

За зміст наукових праць відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк видання здійснено за підтримки уряду Угорщини.

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)

Друк: ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Карпатської України 36, м. Ужгород, 88006. Електронна пошта: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-15-2 (палітурка)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

© Автори, 2024

© Редактори, 2024

© Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, 2024

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

**KRÍZISHELYZETEK
HATÁSA ÉS KIHÍVÁSAI
AZ OKTATÁSBAN**

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2023. március 30–31.

Tanulmánykötet

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Beregszász
2024

ETO 370:061.3

K-95

A kiadvány a 2023. március 30-31-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszéke által rendezett *Krizishelyzetek hatása és kibívásai az oktatásban* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások szerkesztett anyagát tartalmazza.

Nyomtatott és elektronikus formában (PDF-fájlformátumban) történő kiadásra javasolta
a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2024. január 25., 1. számú jegyzőkönyv).

Kiadásra előkészítette a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Részlege és Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszéke.

Szerkesztette:

Berghauer-Olasz Emőke, Hutterer Éva, Greba Ildikó és Pally Katalin

Műszaki szerkesztés és tördelés: *Dobos Sándor, Vezsdel László és Tóth Vivien*

Korrektúra: *Grižša-Varcaba Ildikó, Greba Ildikó és Lizák Katalin*

Borítóterv: *Tóth Vivien*

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felel:

Dobos Sándor (a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlegének vezetője)

A kötetben található tanulmányokat a konferencia Tudományos Tanácsa lektorálta.

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

**A konferenciát és a kiadvány megjelentetését
Magyarország kormánya támogatta**

Kiadó: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (cím: 90 202, Beregszász, Kossuth tér 6. E-mail: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)

Nyomdai munkálatok: „RIK-U” Kft. (cím: 88 006 Ungvár, Kárpáti Ukrajna u. 36. E-mail: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-15-2 (keményfedelű)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

© A szerzők, 2024

© A szerkesztők, 2024

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2024

FERENC RAKOCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE
OF HIGHER EDUCATION

**CHALLENGES AND EFFECTS
OF CRISIS SITUATIONS
ON EDUCATION**

International Academic Conference
Berehove, 30-31 March 2023

Selected papers

Transcarpathian Hungarian College
Berehove
2024

UDC 370:061.3

K-95

The publication contains materials of the international academic conference on *Challenges and Effects of Crisis Situations on Education*, organised by the Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Pre-School Education and Management of Educational Institutions of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in Berehove on 30–31 March 2023.

Recommended for publication in printed and electronic form (PDF file format)
by the Academic Council of Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College
of Higher Education (record No. 1 of January 25, 2024)

This volume of conference materials has been prepared by
the Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Pre-School Education
and Management of Educational Institutions and the Division of Publishing
of Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

Edited by:

Emőke Berghauer-Olasz, Éva Hutterer, Ildikó Greba and Katalin Pally

Technical editing and pagination: *Sándor Dobos, László Vezsdel and Vivien Tóth*

Proof-reading: *Ildikó Gricza-Varcaba, Ildikó Greba and Katalin Lizák*

Cover design: *Vivien Tóth*

Universal Decimal Classification (UDC): *Apáczai Csere János Library of Ferenc Rakoczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing:

Sándor Dobos (head of the Division of Publishing of Ferenc Rakoczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education)

Selected papers were proofread by the Scientific Board
of the international academic conference.

Authors are responsible for the content of the conference materials.

**The conference and the publication of selected papers
sponsored by the government of Hungary.**

Publishing: Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Address: Kossuth square 6, 90202 Berehove, Ukraine. E-mail: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)

Printing: “RIK-U” LLC (Address: Carpathian Ukraine Street 36, 88006 Uzhhorod, Ukraine. E-mail: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-15-2 (hardback)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

© Authors, 2024

© Editors, 2024

© Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2024

A KONFERENCIA TUDOMÁNYOS TANÁCSA

- Dr. habil. Bárczi Zsófia egyetemi docens, dékán** – Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-Európai Tanulmányok Kara (Szlovákia)
- Prof. Dr. Bida Olena egyetemi tanár, tanszékvezető** – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszék (Ukrajna)
- Prof. Dr. Csernicskó István egyetemi tanár, az MTA tagja, rektor** – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Ukrajna)
- Dr. Grabovac Beáta rendkívüli egyetemi tanár** – Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar (Szerbia)
- Prof. Dr. med. Grezsa Ferenc címzetes egyetemi tanár** – Károli Gáspár Református Egyetem, Pszichológiai Továbbképző Központ (Magyarország)
- Dr. habil. Hanák Zsuzsanna egyetemi docens, intézetvezető** – Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pszichológia Intézet (Magyarország)
- Dr. habil. Híves-Varga Aranka egyetemi docens, intézetvezető** – Pécsi Tudományegyetem, Neveléstudományi Intézet (Magyarország)
- Prof. Dr. Komár Olga egyetemi tanár** – Pavlo Ticsina Umányi Állami Pedagógiai Egyetem, Az Elemi Iskolai Oktatás Módszertana és Innovációs Technológiák Tanszék (Ukrajna)
- Dr. habil. Lidia Marszałek** – Mazóviai Akadémia, Plock (Lengyelország)
- Dr. Orosz Ildikó főiskolai docens, elnök** – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Ukrajna)
- Prof. Dr. Osadchenko Inna egyetemi tanár** – Nemzeti Bioerőforrás- és Természetgazdálkodási Egyetem, Szociális Munka és Rehabilitáció Tanszék (Ukrajna)
- Prof. Dr. Prima Raisza egyetemi tanár** – Leszja Ukrajinka Volinyi Nemzeti Egyetem, Az Elemi Iskolai Oktatás Elmélete és Módszertana Tanszék (Ukrajna)
- Prof. Dr. Pusztai Gabriella egyetemi tanár, az MTA tagja, intézetvezető** – Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet (Magyarország)
- Prof. Dr. Tóth Péter egyetemi tanár** – Selye János Egyetem, Neveléstudományi Tanszék (Szlovákia)

НАУКОВА РАДА КОНФЕРЕНЦІЇ

Барці Жофія, доктор габілітований, доцент, декан факультету центральноєвропейських студій Університету Костянтина Філософа в Нітрі (Словакія)

Біда Олена Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (Україна)

Ганак Жужанна, доктор габілітований, доцент, директор інституту психології Католицького університету імені Кароля Естергазі (Угорщина)

Гівеш-Варга Аранка, доктор габілітований, доцент, директор інституту освітніх, педагогічних наук Печського університету (Угорщина)

Грабовац Беата, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальних і гуманітарних наук Новосадського університету (Сербія)

Грежа Ференц, психіатр, професор інституту післядипломної психологічної освіти Реформатського університету імені Гашпара Каролі, Інститут психології (Угорщина)

Комар Ольга Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Україна)

Маршалеk Лідія, доктор габілітований, професор Мазовецької академії в Плоцьку (Польща)

Орос Ільдико Імріївна, кандидат педагогічних наук, доцент, президент Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (Україна)

Осадченко Інна Іванівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Україна)

Пріма Раїса Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки (Україна)

Пустаї Габрієлла, доктор педагогічних наук, професор, член Угорської академії наук (УАН), директор інституту освіти і культури Дебреценського університету (Угорщина)

Товт Петер, доктор педагогічних наук, професор кафедри освітніх, педагогічних наук Університету імені Яноша Шее (Словаччина)

Черничко Степан Степанович, доктор гуманітарних наук, професор, член Угорської академії наук (УАН), ректор Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (Україна)

SCIENTIFIC COUNCIL OF THE CONFERENCE

Zsófia Bárczi, DSc, professor, dean – Constantine the Philosopher University in Nitra, Fakulte stredoeurópskych štúdií (Slovakia)

Olena Bida, DSc, professor, head of department – Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Pre-School Education and Management of Educational Institutions (Ukraine)

István Csernicsekó, DSc, professor, full member of the Hungarian Academy of Sciences (MTA) rector – Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Ukraine)

Beáta Grabovac, PhD, associate professor – University of Novi Sad, Hungarian Language Teacher Training Faculty, Faculty of Social and Human Sciences (Serbia)

Ferenc Grezsa MD, honorary professor – Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, Institute of Psychology (Hungary)

Zsuzsanna Hanák, DSc, professor, director of institute – Eszterházy Károly Catholic University, Institute of Psychology (Hungary)

Aranka Híves-Varga, DSc, professor, director of institute – University of Pécs, Faculty of Humanities and Social Sciences, Hungary (Hungary)

Olha Komar, DSc, professor, head of department – Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Department of professional methods and innovative technologies in primary school (Ukraine)

Lidia Marszałek, DSc, professor – Akademia Mazowiecka w Plocku (Poland)

Ildikó Orosz, PhD, associate professor, president – Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Ukraine)

Inna Osadchenko, DSc, professor – National University of bioresources and nature management of Ukraine, Department of social work and rehabilitation (Ukraine)

Raisa Prima, DSc, professor, head of department – Lesya Ukrainka Volyn National University, Department of Theory and Methodology of Primary Education (Ukraine)

Gabriella Pusztai, DSc, professor, full member of the Hungarian Academy of Sciences (MTA) director of institute – University of Debrecen, Institute of Educational Studies and Cultural Management (Hungary)

Péter Tóth, DSc, professor – J. Selye University, Faculty of Education (Slovakia)

TARTALOM / ЗМІСТ / CONTENT

<i>Empirikus és neveléstörténeti kutatások eredményei / Результати емпіричних та історико-педагогічних досліджень / Results of empirical and educational historical research</i>	19
<i>Boldizsár Boglárka – Cseri Kinga – Sipos Judit: MAGYAR ÉS SZLOVÁK EGYETEMISTÁK TANULÁSI ÉS ÉLETVITELI VÁLTOZÁSAINAK VIZSGÁLATA A VILÁGJÁRVÁNY IDEJÉN</i>	21
<i>Csoóri Zsófia: A KÁRPÁTALJAI TANÍTÓKÉPZÉS SZERVEZÉSI ÉS PEDAGÓGIAI ALAPJAI A CSEHSZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG IDEJÉN (1919–1938)</i>	35
<i>Inántsý-Pap, Ágnes – Szilágyi, Barnabás: THE SEARCH FOR GREEK CATHOLIC IDENTITY THROUGH UPBRINGING AND EDUCATION</i>	47
<i>Kinczerová Adriana – Szabó L. Dávid: A PANDÉMIA HATÁSA AZ ERASMUS+ MOBILITÁSOKRA A SELYE JÁNOS EGYETEMEN</i>	55
<i>Molnár, Nikoletta: TEACHER-STUDENT COMMUNICATION CHARACTERISTICS AND THE CRISIS SITUATION</i>	67
<i>Pallay Katalin – Nagy-Füzesséry Bernadett: A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA ÉS AZ UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM MAGYAR HALLGATÓI KÖZÖTTI TÁRSAS KAPCSOLATOK ÖSSZEHASONLÍTÁSA ÉS EZEK HATÁSA A KÉT INTÉZMÉNY HALLGATÓINAK EREDMÉNYESSÉGÉRE</i>	77
<i>Szabó L. Dávid – Sýkora Hernády Katalin: A KOMMUNIKÁCIÓS KOMPETENCIA MEGJELENÉSE A SZLOVÁKIAI ÉS A MAGYARORSZÁGI ÁLTALÁNOS ISKOLÁS OLYAN PEDAGÓGIAI DOKUMENTUMOKBAN, AMELYEK A DUALIZMUS KORSZAKÁVAL FOGLALKOZNAK</i>	101
<i>Szalay Ignác: A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ ELŐTTI MAGYAR KÖZÉPISKOLAI TÖRTÉNELEMKÖNYVEK ILLUSZTRÁCIÓI</i>	111
<i>Varga, Aranka: VULNERABLE GROUPS IN CRISIS SITUATIONS: HOW TO SUPPORT ROMA STUDENTS' COPING STRATEGIES</i>	119
<i>Vincze Tamás András: MAGYAR ARISZTOKRATA HÖLGYEK PEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGE A XX. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN</i>	129

<i>Oktatásszervezési és távoktatási tapasztalatok / Досвід організації освітнього процесу та дистанційного навчання / Educational management and distance learning experiences</i>	137
<i>Andl, Helga – Laki, Tamásné: "WE ARE IN THIS TOGETHER" – DISTANCE LEARNING EXPERIENCE IN SMALL SCHOOLS IN A PANDEMIC IN SPRING 2021</i>	139
<i>Андрусик Павло: ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	151
<i>Bernhardt, Renáta: SECONDARY SCHOOL STUDENTS' VIEWS ON DIGITAL EDUCATION IN RELATION TO ON-LINE OPPORTUNITIES IN HIGHER EDUCATION</i>	157
<i>Чичук Антоніна – Кучай Олександр – Гуттерер Єва – Візавер Вікторія: НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ І ВОЄННОГО СТАНУ</i>	167
<i>Dezső, Renáta Anna: "ALL'S WELL THE END'S WELL"? CHALLENGES AND LESSONS LEARNT OF AN INTERNATIONAL PEDAGOGY BACHELOR PROGRAM INTRODUCED IN THE MIDDLE OF THE COVID 19 PANDEMIC</i>	173
<i>Dudás János – Holovács József: ONLINE INFORMÁCIÓS RENDSZER KÉSZÍTÉSE AZ OKTATÁSI FOLYAMATOK ADMINISZTRÁLÁSÁRA A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA RÉSZÉRE</i>	183
<i>Furcsa, Laura: PERCEIVED BENEFITS OF ONLINE ORAL EXAMINATIONS AT UNIVERSITIES</i>	191
<i>Fábián Márta – Bárány Erzsébet – Lechner Ilona – Huszti Ilona: A RÁKÓCZI-FŐISKOLA HALLGATÓINAK ATTITÚDJE A (NYELV)TANULÁSHOZ A TÁVOKTATÁS SORÁN</i>	199
<i>Kecskés Judit: KIHÍVÁSOK ÉS LEHETŐSÉGEK A MAGYAR ALAPSZAKOS KÖZÖS KÉPZÉS FINNUGOR NÉPEK ÉS NYELVEK C. TÁRGYÁNAK OKTATÁSÁBAN</i>	215
<i>Magyar, Ágnes: HOW HAVE SECONDARY SCHOOL STUDENTS EXPERIENCED DIGITAL WORK SCHEDULES?</i>	225
<i>Prescott-Pickup, Francis J: DISTANCE LEARNING DURING THE COVID-19 PANDEMIC: THE EXPERIENCE OF STUDENTS IN A LARGE HUNGARIAN UNIVERSITY</i>	235
<i>Прядко Олександр: ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ</i>	247

<i>Oktatástechnológiai innovációk / Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі / Innovative educational technologies</i>	251
<i>Árva, Valéria – Márkus, Éva – Trentinné Benkő, Éva: APPLICATION OF EARLY LANGUAGE TEACHING METHODOLOGY IN DIGITAL EDUCATION. A RESEARCH PROJECT BY THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES AND THE FACULTY OF PRIMARY AND PRESCHOOL EDUCATION, EÖTVÖS LORÁND UNIVERSITY</i>	253
<i>Baksa Adrien – Sztojka Mirosláv: A PROBLÉMAMEGOLDÓ GONDOLKODÁS TANÍTÁSA-TANULÁSA MATEMATIKA-ÓRÁN</i>	267
<i>Csucska Petra – Csopák Éva: AZ OLVASÁS IRÁNTI ATTITŰD VIZSGÁLATA AZ ESZENYI BÁZISISKOLA ALSÓ TAGOZATOS TANULÓINAK KÖRÉBEN</i>	275
<i>Jaskóné Gácsi, Mária: GAMIFICATION – TESTS OF STRENGTH IN THE DIGITAL SPACE FROM AN EDUCATOR'S PERSPECTIVE</i>	283
<i>Gonda, Zsuzsa: THE FEATURES OF TEACHING METHODS IN ONLINE HUNGARIAN LANGUAGE AND LITERATURE LESSONS DURING PANDEMIC</i>	295
<i>Гікоб Андрія: РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ</i>	307
<i>Molnár, Ákos – Prisztočka, Gyöngyvér: THE POSSIBILITY OF A NEW TREND IN THE TEACHING OF PHYSICAL EDUCATION IN SCHOOLS</i>	313
<i>Nagy Béla: A GENETIKA ONLINE OKTATÁSÁNAK SAJÁTSÁGAI</i>	327
<i>Nagy-Kolozsvári, Enikő – Fábrián, Márta – Huszti, Ilona: USING GAMES IN THE YOUNG LEARNER ENGLISH CLASSROOM IN TRANSCARPATHIA</i>	333
<i>Papp, Beáta: HUNGARIAN-ITALIAN BILINGUAL EDUCATION IN THE LIGHT OF PUBLIC EDUCATION POLICY</i>	343
<i>Papp Gabriella: ONLINE FELÜLETEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA OKTATÁSSZERVEZÉS ÉS E-TEST SZERKESZTÉSE CÉLJÁBÓL</i>	351
<i>Tadeyeva Maria – Tadeyev Petro – Pávlovics Judit: INNOVÁCIÓS TECHNOLÓGIÁK FEJLŐDÉSE A TEHETSÉGGONDOZÁSBAN</i>	359

<i>Szabó L. Dávid: A KOMMUNIKÁCIÓS KOMPETENCIA DIGITÁLIS FELADATOKKAL VALÓ FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA 7. ÉVFOLYAMÁN A DUALIZMUS KORSZAKÁNAK TANÍTÁSÁKOR</i>	367
<i>Az ukrainai oktatás helyzete a pandémia és a háborús körülmények között / Стан освіти в Україні в умовах пандемії та війни / The educational situation in Ukraine during the pandemic and war</i>	379
<i>Борисюнок Максим: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	381
<i>Васютіна Тетяна: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 013 «ПОЧАТКОВА ОСВІТА»</i>	387
<i>Височан Леся: ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ “Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ” У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ</i>	395
<i>Джандя Галина: ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ</i>	401
<i>Дзямко Вікторія – Дзямко Віталій: ТРАНСФОРМАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ЗДІЙСНЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ</i>	405
<i>Золотаренко Тетяна: ДОСВІД ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У НОРВЕГІЇ</i>	411
<i>Кіт Галина: НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: ОРІЄНТАЦІЯ НА ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ</i>	417
<i>Коломісць Дмитро – Івашкевич Євген – Тертична Таїсія: РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ</i>	425
<i>Лазаренко Наталія – Коломісць Алла – Жовнич Олеся: МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ</i>	431
<i>Орос Ільдико – Біда Олена – Кучай Тетяна: ОСВІТА В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ І НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	435

<i>Осердчук Ольга</i> : ОРГАНІЗАЦІЯ ПАРТНЕРСТВА ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ОСВІТІ З МЕТОЮ ЯКІСНОГО МОНІТОРИНГУ	443
<i>Силадій Іван – Маринець Надія</i> : ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ГЛОБАЛЬНОГО ВИМІРУ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ.....	449
<i>Хижняк Інна</i> : ПРОБЛЕМАТИКА НАУКОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	455
<i>Чопак Єва</i> : МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	463
<i>Шука Галина</i> : ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ЗА ВИБОРОМ.....	469
<i>Inklúzió – lelki egészség – egészség tudatosság – perspektívák / Інклюзія – психічне здоров'я – усвідомлене ставлення до здоров'я – перспективи / Inclusion – mental health – health awareness – perspectives.....</i>	477
<i>Атрощенко Тетяна</i> : ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	479
<i>Berghauer-Olasz Emőke</i> : MENTÁLHIGIÉNÉS TÁMOGATÓ CSOPORT LEHETŐSÉGEI A FELSŐOKTATÁSBAN.....	485
<i>Biró Brigitta</i> : RAJZFEJLŐDÉSI SAJÁTOSÁGOK ÓVODÁS- ÉS KISISKOLÁSKORBAN	497
<i>Bús Ágnes – Bús Éva – Kovács-Bogya Tünde – Szántainé Baráth Anita</i> : SZEREPKONFLIKTUSOK A FELSŐOKTATÁSBAN A PANDEμία IDEJÉN	507
<i>Ceglédi Tímea – Fekete Dorottya – Pusztai Gabriella</i> : ÉRTÉKEK A REZILIENS PEDAGÓGUSOK ÉLETÚTJAIBAN.....	517
<i>Csebil Anikó</i> : TESTI ÉS LELKI EGÉSZSÉG, SPORTOLÁSI SZOKÁSOK A FŐISKOLAI CAMPUSON A PANDEμία IDŐSZAKÁBAN.....	523
<i>Erdei, Róbert</i> : A PROGRAMME TO FOSTER RESILIENCE AMONG KINDERGARTEN CHILDREN.....	531
<i>Гребя Ілдіко – Шелельо Тетяна – Гаврилюк Ілона</i> : БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА ВПЛИВ РІЗНИХ ФАКТОРІВ НА ЙОГО РОЗВИТОК	539

<i>Hanák Zsuzsanna</i> : ÁLLAPOT- ÉS VONÁSSZORONGÁS VIZSGÁLATA EGYETEMI HALLGATÓK KÖRÉBEN.....	545
<i>Kiss Magdaléna</i> : TANÁRI ATTITŰD A VAKOK OKTATÁSÁBAN.....	553
<i>Kondé Zoltán – Kovács Judit</i> : A COVID-TAPASZTALATOK ÖSSZEFÜGGÉSE A COVIDDAL KAPCSOLATOS IMPLICIT BEÁLLÍTÓDÁSOKKAL.....	561
<i>Kós Nóra</i> : KRÍZISHELYZETBEN ADÓDÓ TRAUMA TERÁPIÁJA.....	571
<i>Lestyán Erzsébet</i> : KRÍZISHELYZETEK MEGOLDÁSA PEDAGÓGIAI MÓDSZEREKKEL	579
<i>Михайлович Кристина</i> : ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ УГОРЩИНИ.....	587
<i>Пісняк Валентина</i> : ІНКЛЮЗІЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЯК ПІДТРИМАТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	593
<i>Sándor Zita</i> : COVID–19-JÁRVÁNY MEGÉLÉSE ÉS BIOPSZICHOSZOCIÁLIS HATÁSA EGYETEMI HALLGATÓK KÖRÉBEN	599
<i>Simon Gabriella</i> : AZ ONLINE OKTATÁS HATÁSAI A PANDÉMIA ALATT, LEHETŐSÉGEINK.....	615
<i>Sütő Éva</i> : TÁPLÁLKOZÁSI SZOKÁSOKAT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK KISISKOLÁSKORBAN A PANDÉMIA IDEJE ALATT.....	625
<i>Sýkora Hernády Katalin – Horváth Kinga – Pribéck László – Szabó L. Dávid</i> : A TÁVOKTATÁS HATÁSA A TANÁRI ÉNHATÉKONYSÁGRA	635

KIHÍVÁSOK ÉS LEHETŐSÉGEK A MAGYAR ALAPSZAKOS KÖZÖS KÉPZÉS FINNUGOR NÉPEK ÉS NYELVEK C. TÁRGYÁNAK OKTATÁSÁBAN

Kecskés Judit

*Miskolci Egyetem
Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet
judit.kecsek@uni-miskolc.hu*

Bevezetés

A cikk a *Krízishelyzetek hatása és kihívásai az oktatásban* c. nemzetközi tudományos konferencia címéhez igazodva azt mutatja be, hogy az ukrajnai háború okozta oktatási krízishelyzet milyen kihívásokat teremtett, s ezzel egyidejűleg, milyen új lehetőségeket nyitott a Finnugor népek és nyelvek című tárgy oktatásában. A tanulmány középpontjában a kihívás és lehetőség összefüggése áll, s arra kíván rávilágítani, hogy a krízishelyzet pozitív irányú változásokat is elindított: két felsőoktatási intézmény képzési palettáján új közös képzési formát eredményezett, a tantárgyak szintjén pedig új oktatási módszer bevezetését.

A tanulmány bemutatja a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és a Miskolci Egyetem új képzési formájának (*double degree*) szervezési kihívásait, s ennek részeként a magyar alapszakos közös képzést is. Ismerteti a két intézmény magyar szakos tanrendjeinek összehangolásában rejlő kihívásokat, majd leírja a képzés egyik tantárgyának, a Finnugor népek és nyelvek c. tárgy célját, korábbi tematikáját, oktatásmódszertani jellemzőit, bemutatja a tárgy tematikai átkeretezését és projekt módszer adta új lehetőségeket.

Kihívások a közös képzések szervezésében

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (KMF) és a Miskolci Egyetem (ME) 2022. nyarán vette fel a kapcsolatot közös képzések kialakítására. A jogi keret kialakítása az intézményi támogató döntések alapján gyors ütemben megtörtént, így a közös munka 2022. augusztusában a szakfelelősök egyeztetésével elindult. Első lépésben a szakfelelősök felmérték a közös képzések potenciális körét, majd elvégezték a KKK-k egyeztetését és a tanrendi áttekintést. A KMF és az ME Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kara Anglisztika BA, Germanisztika BA, Magyar BA és Magyar nyelv és irodalom MA képzésein indult el képzési struktúra összehangolása, majd a hatékony együttműködés következtében 2022/23-as tanév első félévében meghirdetésre kerültek

a közös képzések. Harminchárom nappali tagozatos hallgató nyert felvételt az öt szakra (anglisztika szakon 15 fő, germanisztikán 4 fő, magyar BA szakon 8, magyar nyelv és irodalom MA szakon 5 fő). A képzések szervezésében kihívást jelentett a szorgalmi időszakok eltérő kezdete, a KMF hallgatóinak hozzáférése az ME Neptun-rendszeréhez, s ezáltal a miskolci tantárgyfelvételek. Az oktatási szabályozást érintő kihívás volt, hogy intézményi szinten harmonizálni kellett az magyar ötfokozatú osztályzati rendszert az ukrainai 7 fokozatú (A–F-ig) minősítéshez. A miskolci képzőhelyen az első félévet minden szakon online formában tervezték, s bár a Covid alatt az oktatónk gyakorlatot szerezhettek a digitális platformok használatában, mégis kihívást jelentett az ME BTK intézeteinek oktatásszervezésében a nappali tagozatos jelenléti óratartrással összehangolni a KMF hallgatói számára részben tömbösített online órákat. Az első félév sikeres zárását követően a 2022/23/-as tanév 2. féléve egyetlen hallgató lemorzsolódásával indult. A második félévben szintén oktatásszervezési kihívást jelentett a két képzőhelyen a kreditbeszámítások egyeztetése, s a szakfelelősökre újabb terhet rótt egy-egy szakon a tanrendi korrekció.

Kihívások a magyar BA képzés tanrendjének összehangolásában

A szakfelelősök számára alapvető kihívást jelentett, hogy a magyar BA szakos tanrend Miskolcon 6, míg a KMF-en 8 féléves. Az eltérő struktúrát a pedagógiai modul többlet félévei jelentik. További eltérés, hogy a miskolci képzésben a 180 krediten belül 50 kredites specializációk is vannak, amelyek lehetnek egy másik szak minorjai, vagy az anyanyelvi asszisztens, kiadványszerkesztő, irodalom- és kultúratudomány specializációk. Kihívást jelentett a két tanrend összehangolása az eltérő kreditszámú tantárgyak miatt is, mivel a miskolci képzésben jellemzően alacsonyabb kreditszámok társulnak a kurzusokhoz. A közös képzés új mintatanterve azonban lehetővé tette a tematikus egységek kialakítását pl. a KMF képzésében a Mai magyar irodalmi nyelv: fonetika, fonológia, lexikológia, lexikográfia, szemantika, frazeológia c. tárgy 6 kredites, amelynek a miskolci képzésben a Fonetika és fonológia előadás és szeminárium, valamint a Jelentéstan szeminárium összesített kreditjei feleltethetők meg. Ezáltal a kötelező témakörökben megszerzett kreditek párhuzamosítása megoldhatóvá vált.

Kihívások a Finnugor népek és nyelvek c. tantárgy oktatásában

E tantárgy a KMF képzésében beépül a magyar nyelvtörténeti tanulmányokba, míg a miskolci tanrendben a törzsképzés nyelvtörténeti moduljának egyik önálló kurzusa. A tárgy feladata bemutatni a rokon népek rövid történetét, életterét, demográfiai adatainak változásait, különös tekintettel a nyelvhasználók

létszámára. A kurzus további célja rávilágítani azokra a kapcsolódási pontokra (népvándorlás, nyelvrokonság, nyelvtörténeti korszakolás, nyelvemlékek), amelyek a köznevelésben a történelem, magyar nyelv oktatása során felmerülnek. A tantárgyleírásban nevesített fejlesztendő kompetenciák pedig az alábbiak:

- Tudás: A hallgató ismeri a nyelvrokonság, alapnyelv fogalmát, a nyelvrokonság ábrázolási módjait (családfától az egyéb modellekig). Ismeri az uráli, finnugor nyelvrokonságba tartozó népek életterét, alapvető kulturális jellemzőit, demográfiai adatait, a nyelvhasználók létszámának tendenciális változásait.
- Képesség: képes a nyelvrokonság és a genetikai rokonság közt különbséget tenni.
- Attitűd: a finnugor rokonságot tudományos álláspontnak tekinti.
- Autonómia és felelősség: a finnugor rokonságelmélet szakirodalmát követi, alkalmazza a közoktatásban/kutatásban, interkulturális szemléletű.

A tantárgy három tematikai pillére a nyelvrokonság vizualizációja, lokalizáció és demográfiai adatok, valamint a közoktatási vonatkozások. A párhuzamos képzés bevezetése előtt a hangsúly az uráli és finnugor népek lokalizációjára és a demográfiai adatok változásának ismertetésén volt, mivel a nyelvrokonsági modellek a nyelvtörténeti tanulmányok magasabb fokán is helyet kapnak; a közoktatási vonatkozások pedig a pedagógiai modullal nem rendelkező diszciplináris alapszakos hallgatók számára csak peremterületi ismeret. Ezt a fókuszot tükrözte a 14 hétre bontott tematika:

1. Demográfiai adatok az uráli és a finnugor népekről
2. Eurázsiai kultúrkörök és finnugor népek
- 3–4. Az oroszországi finnugor népek történelme és jelenlegi helyzete
- 5–6. Lappok és kisebb balti finn népek
- 7–8. Vogulok és osztjákok
9. Zürjének és votjákok
10. Mordvinok és cseremiszek
11. Finnek és észtek
12. A finnugor nyelvek legfontosabb jellemzői (párhuzamok és eltérések)
- 13–14. A kurzus tartalmának köznevelési vonatkozásai

A finnugor népek történelmének és életterének tárgyalásakor megkezdhetetlen a Szovjetunióval való integritás és elszakadás bemutatása, amely a jelenlegi politikai krízishelyzetben érzékenyen érinti az ukrajnai hallgatókat, ezért új fókusz kijelölése vált szükségessé. De oly módon, hogy a jelenlegi tematika csak minimálisan változzék, hogy a tárgy az akkreditációs anyagnak továbbra is megfeleljen. A kurzus címének angol fordítása (*Finno-ugric Cultures and Languages*) kínált új lehetőséget a nyelv és kultúra szemléletű feldolgozására.

Így került a fókuszba a nyelvrokonság és vizualizációi, valamint a számonkérésben valamely kulturális elemet a középpontba helyező projekt. Az átrendezéssel az első tematikai egység a nyelvrokonság, alapnyelvek rekonstrukciója és ábrázolásai lettek, melyben a kronológiai sorrendű bemutatás a 19. századi (szláv, indogermán, uráli) fa-modellektől jut el az uráli nyelveket ábrázoló 20. századi egyéb modellekig. A demográfiai adatok és az Eurázsiai kultúrkörök és finnugor népek – korábbi 1-2. téma – nem önálló témaként, hanem csak egy-egy nép és nyelv ismertetésekor kaptak helyet. Így a 3. órától a 13. óráig változatlan maradt a kurzus tematikája. Új elemként került bele a 14. órára a projektmunkák bemutatása.

A digitális fejlesztés hozzájárulása a tematika új nézőpontjainak kialakításához

A Miskolci Egyetem EFOP-3.6.1.-16-2016-000011 projektben való részvétele 2019-ben számos digitális tananyagfejlesztést tett lehetővé, amelynek keretében a szerző a Tartui Egyetem oktatójával, PhD. Nikolaj Kuznetsovval közösen A finnugor népek s nyelvek c. tárgy oktatásához készített tananyagot. Az ME e-learning rendszerében elérhető anyag gyors reakcióra adott lehetőséget a digitális átállásban a Covid idején is, s a párhuzamos képzésben is erre kívánt építeni a szerző. Valamint figyelembe vette a nyelvtörténet digitális tanításának tapasztalatait összegző tanulmány két irányvonalát „a) milyen problémákkal szembesültek az oktatók a nyelvtörténeti órákon, valamint b) milyen új lehetőségek tárultak föl a távolléti oktatási formában” (Bölcskei–Németh–Pelczéder–Rác–Sinkovics–Terbe–Tóth 2022, 177), amely kiemelte, hogy több funkcióban is elérhető oktatási felületnek bizonyult Google Classroom, a Neptun, Moodle, MS Teams, de az online szemináriumok hatékonyságát csökkentette a nem verbális kommunikáció hiánya (im. 2022, 177). Az ME e-learning rendszerében is elérhető a Moodle, de használatában problémát jelentett, hogy a KMF hallgatói korlátozottan férhetnek hozzá, így a tananyag a Google Classroom felületén került megosztásra, s az online (skype) órákon pedig a képernyőmegosztás, chat, emotikonok használatával sikerült figyelni a hallgatók nonverbális jelzéseire. Figyelembe véve, hogy „az új helyzetben a hallgatók számára elsősorban olyan készségek fejlesztésére nyílt lehetőség, mint például a szükséges szakirodalmi tételek interneten való felkutatása és értékelő, kritikai szemléletű feldolgozása; érvényes ismertanyag önálló megszerzése és rendszerezése egy megadott témával kapcsolatban” (im, 182), a tantárgyat korábban lezáró, hagyományos teszt jellegű számonkérés helyett egy választott témában készített projekt lett a tárgy teljesítésének követelménye.

A projektmódszer adta lehetőségek a számonkérésben

A projektmódszer az ME-n a Finnugor népek és nyelvek c. tárgy oktatásában korábban még nem került kipróbálásra, jóllehet e pedagógiai módszer alkalmazásában az ME Tanárképző Intézetének oktatói (Knausz 2003, Knausz–Karlowits-Juhász 2009, Karlowits-Juhász 2014) élen jártak. Megerősítette módszertani döntést Takács Judit (2021a, b) cikke is, aki a projektpedagógia sikeres alkalmazásáról számolt be a nyelvrokonság és az uralisztika tárgyak oktatásában. Az általa meghirdetett Uráli népek története és műveltsége szeminárium, az ME-n tervezett Finnugor népek és nyelvek kurzushoz hasonlóan „kulturális és művelődéstörténeti ismereteket kívánt adni, s ehhez a projektmódszer mind a kurzus interdiszciplináris megközelítést kívánó témája, mind pedig az oktatás módja (távoktatás) miatt jól használható oktatásszervezési módszernek tűnt” (Takács 2021, 41). Motiváló volt az is, hogy a projektmódszerről Takács kurzusán a hallgatók pozitív visszajelzéseket adtak, s hogy sokféle irányból közelítették meg az uráli népek történelmét vagy jelenlegi kulturális értékeit pl. a gasztronómia, az irodalom, a sport, a formatervezés, a viselet stb. felől.

A projektmódszer John Dewey és William Heard Kilpatrick nevéhez fűződik, a 20. század elején született meg, azonban a 21. századra „a projektmódszer (projektoktatás) terminusa mellett a szakirodalomban megjelent a projektorientált oktatás fogalma is, melyet az olyan projektszerű, projekt-szellemű tanulásszervezési stratégiákra alkalmaznak, melyek csak többé-kevésbé felelnek meg a projektoktatás alapelveinek, ismérveinek” (Karlowits-Juhász 2013, 103). Szorosabban véve a Finnugor népek és nyelvek tárgy oktatásmódszertani megújítása is a „projektszerű” definíciónak felel meg, mert bár szem előtt tartja Dewey főbb elveit, miszerint „a tanuláshoz a személyes tapasztalaton kell alapulnia, a tanításnak figyelembe kell vennie a tanulók fejlődési szükségleteit és érdeklődését, a tanulónak aktívan részt kell vennie saját tanulási folyamatainak alakításában, a tanulót a közösség ügyeiben való aktív részvételre, a közösségért felelősséget érző polgárrá kell nevelni” (Karlowits–Juhász 2013,102), e célok nem egyenrangúan valósulnak meg, hiszen a tanulók fejlődési szükségleteiről és érdeklődéséről az oktatónak kevés előismerete lehet egy olyan közös képzésben, amelyben nincs személyes kapcsolata a hallgatóival. A Dewey által hangsúlyozott „közösség ügyeiben való aktivitás” elérését sem vállalhatta fel e kurzus, hiszen a térbeli távolság oktató és a hallgatók között és az online órák alkalomszerűsége a közösségformálást is akadályozta. A közösség ügyeiben való aktivitás mindössze a nyelvközösségért vállalt felelősség hangsúlyozásában jelenhetett meg oly módon, hogy a hallgatók érzékeljék a finnugor nyelvhasználók száma csökken, ezért a kis

létszámú rokon nyelvek támogatása, a nyelvi revitalizáció a nyelvrokonság kapcsán közös ügyünk. A kurzus teljesítésének követelménye viszont teljes mértékig megfelel a Knausz (2003) által meghatározott projekt definíciójának, amely során a hallgatók közösen, együttműködve, belső indítatásból, jellemzően valamilyen gyakorlati természetű, a mindennapi élethez kapcsolódó (témára) problémára fókuszálva, egy közös produktum létrehozása érdekében dolgoznak. Kihívást jelentett a projektmódszer abban tekintetben is, hogy az újonnan indított közös képzésben kevés információ állt az oktató rendelkezésére a hallgatók előzetes tantárgyi ismereteiről, a projektoktatásban szerzett tapasztalatukról, a kurzus csoportdinamikájáról. Ezért is vált szükségessé a projekttanulás folyamatának (l. Pethőné Nagy 2005, 169) átalakítása a csoport jellemzői és a tömbösített órartartás miatt.

A projekttanulás első lépése a tanulók egyéni vagy csoportos ötletbörzeje azokról a témákról, problémákról, amelyek foglalkoztatják őket, s amelyekről többet szeretnének tudni, ehhez azonban a tömbösített oktatás nem ad elég időt, így az oktató fogalmazott meg előre témákat:

- Finnugor népek és nyelvhasználat az Eurovíziós dalfesztiválon,
- Finnugor népek híres tudósai (természettudós, matematikus, orvos, irodalmár stb.)
- Finnugor népek híres művészei (író, költő, zeneszerző, énekes, színész stb.)
- A legkedvesebb épületem/művészeti alkotásom a finnugor népek alkotási köréből.

A projekttema kiválasztására az első tömbösített óra végéig kaptak lehetőséget a hallgatók. A téma lehetséges megközelítésmódjainak számbavétele és a téma szűkítése is ekkor történt. A híres tudósok ismertetése lehet horizontális, pl. különböző finnugor népek ismert természettudósai, vagy vertikális, pl. egy kiválasztott néphez tartozó matematikus, irodalmár, orvos stb. A további ötletbörze a megközelítésmódokról, színterekről, tevékenységekről, a megvalósítás részletes határidőiről és a prezentálásról a hallgatókra bízott feladat. A csoportszerveződés szintén az első tömbösített órán történt meg, az oktató két 4 fős csoport kialakítására tett javaslatot, de a tagokat a hallgatók önmaguk határozták meg. Az egyik csoport a Finnugor népek híres tudósai témát, míg a másik a legkedvesebb épületem/művészeti alkotásom témát választotta, a projektterveinek elkészítése, a megvalósítás és csoportok közti kommunikáció és kooperáció a félév végéig zajlik le. Az első órán meghatározásra került a projektzárás időpontja, s hogy a projektum formátuma nincs meghatározva (lehet ppt, world beadvány, kisfilm, blog), csupán az, hogy a csoportok egymásnak mutatják be a projektumokat a harmadik online tömbösített órán.

A kurzus zárása önértékelésből és értékelésből áll, s erre kapja a csoport a féléves jegyét. A projekthez az oktató nem adott ki szakirodalmat, hiszen a legfőbb cél az önálló keresés és az önálló feldolgozási folyamat volt, de mint-hogy a hallgatók még egyetemi tanulmányaik kezdetén járnak (a középiskolai oktatásban az irányított információszerzés a jellemző), ezért a projekttervezés elakadásakor kérhetnek oktatói segítséget. Továbbá a tömbösített órákon elhangzott tananyagokban is volt mind a négy projekttémához kapcsolódási pont. Így az udmurtok bemutatásakor kitekintett az oktató az Eurovíziós dalfesztiválon 2012-ben sikeresen szereplő Buranovszkije babuski, udmurt asszonykórusra, oly módon, hogy a népviseletüket összevetették egy 20. századi elején készült fotón látott udmurt női viselettel. Egy másik témát felvilágosítva Elias Lönnroth mint az irodalmi alkotásával híressé vált orvos került bemutatásra a finn nép és nyelv tematikai egységben. A számikhoz tartozó kitekintésként került megemlítésre, hogy az ismert amerikai színésznő, Renée Zellweger édesanyja számi származású. S az oktató bemutatta kedvenc épületét Finnországból (Sziklatemplom Helsinkiben), amit a miskolctapolcai sziklakápolnával vetett össze történelmi és építészeti szempontból.

A projektmódszer adta lehetőségek az interkulturális kompetencia fejlesztésében

Az interkulturális kompetencia négy alapkomponeense Bandiné Liszt Amália, Golubeva Irina, Poór Zoltán és Poór Zsuzsanna (2014) szerint a kognitív, az affektív, a viselkedési és a személyiségi jellemvonások. A kognitív komponens „a saját és az idegen kultúra normáinak, szabályainak és termékeinek ismerete, a kultúrák közötti különbségek megértése” (Bandiné Liszt–Golubeva–Poór–Poór 2014, 249), erre a komponensre fókuszál főként *A legkedvesebb épületem/ művészeti alkotásom a finnugor népek alkotási köréből* projekt téma. Az épület, művészeti alkotás, termék között különösen a finn ipari formatervezést vagy textiltervezést tekintve vékonyka határvonal húzódik, így akár egy épület vagy egy designer ruha is közelebb vihet a népcsoport kultúrájának ismeretéhez. Míg az affektív komponens alatt „a toleranciát, érdeklődést, más kultúrák iránt pozitív attitűdöket; a különbségek elfogadását; az idegen kultúra értékeinek tiszteletét; nyitottságot és rugalmasságot értenek” (im. 2014, 250), s bár a hallgatók számára nem teljesen idegen kultúra értékeit képviselik a finnugor népek híres tudósai, művészei, mégis egy másik nép kulturális értékek elfogadása mentén fogalmazódott meg e két projekttéma. A viselkedési komponens, amely a kapcsolatteremtő és a különböző szituációkhoz való alkalmazkodási

készséget jelenti, nem jelenik meg a kurzus témái között, ahogyan a személyiségre jellemző tulajdonságok skálájából is csak a néhány – pl. a nyitottság, kíváncsiság mások iránt, vagy a sztereotípiák csökkentése – lehet egy ilyen rövid projekttanulás célkitűzése.

A finnugor népekről számos sztereotípiá alakult ki, pl. a finnugor népek rénszarvastenyésztésből élnek, illetve a pozitív sztereotípiák között említhető, pl. Finnország gazdag ország, a finnek jól élnek. E sztereotípiák lebontására már a 2019-es tananyagfejlesztés is törekedett azáltal, hogy az uráli népek mindegyikénél a demográfiai ismertetőt követően hangsúlyozza a jelenkori mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi tevékenységet. Az előadás illusztrációjában is közvetíti a nagyvárosok ipari látképét, és témájában felveti a tajgai, tundrai népek jelenlegi problémáját a nyersanyag kiaknázás és környezetvédelem kapcsán. Árnyalni igyekszik a finn jóléti társadalomról kialakult képet azáltal, hogy a finn történelem korszakait bemutatva utal a parasztság nélkülözésére, bemutatja a paraszti háztartás élelmiszereit (kenyereit) és a mai konyhakultúrában is meglévő ételeit.

Összegzés

A projektbeszámolók a cikk leadásakor még nem készültek el, így csupán az az összefüggés vonható le, hogy a tantárgy fókuszának áthelyezése a nyelvrolonsági ábrázolásokra támogatja a hallgatók általános nyelvészeti ismereteit, a projektmódszer pedig a kulturális ismeretek hatékonyabb átadását, interkulturális kompetenciák fejlesztését tette lehetővé.

Hivatkozott irodalom

- BANDINÉ LISZT Amália – GOLUBEVA Irina – POÓR Zoltán – POÓR Zsuzsánna (2014): A projektorientált nyelvpedagógiai folyamatok szerepe az interkulturális kompetencia fejlesztésében. In: Vančo Ildiko (szerk.): *Funkcionális és kognitív nyelvpedagógia. Szöveggyűjtemény*. Nitra – Nyitra, Universita Konštantina Filozofa v. Nitre Filozofická Fakulta – Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Bölcsészettudományi Kar. 249–260.
- BÖLCSKEI Andrea – NÉMETH Miklós – PELCZÉDER Katalin – RÁCZ Anita – SINKOVICS Balázs – TERBE Erika – TÓTH Valéria (2022): A nyelvtörténet digitális tanításának lehetőségei. In: Jánk István – H. Tomesz Tímea – Domonkosi Ágnes (szerk.): *Digitális oktatás nyelvi dimenziói. Válogatás a PELIKON2020 oktatásnyelvészeti konferencia kerekasztal-beszélgetéseiből és előadásaiból*. Líceum Kiadó, Eger. 177–194.
- KARLOWITZ-JUHÁSZ Orchidea (2014): Projektpedagógia a felsőoktatásban. *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Philosophica* XVIII/2: 102–129.
- KNAUSZ Imre – KARLOWITZ-JUHÁSZ Orchidea (2009): *A tanítás mestersége. programcsomag a pedagógusképző intézmények számára*. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest
- KNAUSZ Imre (2003): *A tanítás mestersége*. Iskolafejlesztési Alapítvány, Budapest
- PETHŐNÉ Nagy Csilla (2005): *Módszertani kézikönyv*. Korona Kiadó, Budapest
- TAKÁCS Judit (2021a): A nyelveredet-nyelvrokonság témakör oktatása projekttel. Módszertani lehetőségek és tanári tapasztalatok. *Anyanyelv-pedagógia* 14/3: 47–57.
- TAKÁCS Judit (2021b): Uralisztika szeminárium a távoktatás idején. *Finnugor Világ*. XXVI/2: 39–43.

В 41 Виклики сучасної освіти зумовлені екстремальними умовами функціонування. Наукове видання (Збірник наукових праць) Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Єва Гуттерер, Ілдіко Греба та Каталін Поллої. Берегове: ЗУІ ім. Ференца Ракоці II, 2024. – 652 с. (українською, угорською та англійською мовами)

ISBN 978-617-8143-15-2 (палітурка)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

Збірник наукових праць містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики сучасної освіти зумовлені екстремальними умовами функціонування», яка відбулася 30–31 березня 2023 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II.

УДК 370:061.3

Наукове видання

**ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
ЗУМОВЛЕНІ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ
УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 30–31 березня 2023 року

Збірник наукових праць

2024 р.

Рекомендовано до видання у друкованій та електронній формі (PDF)
рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II
(протокол №1 від «25» січня 2024 року)

Підготовлено до видання кафедрою педагогіки, психології, початкової, дошкільної
освіти та управління закладом освіти спільно з Видавничим відділом
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

За редакцією:

Емьовке Бергхауер-Олас, Єва Гуттерер, Ілдіко Греба та Каталін Поллої

Технічне редагування та верстка: *Олександр Добош, Ласло Вездел та Вівісі Товт*

Коректура: *Ілдіко Гріца-Варцаба, Ілдіко Греба та Катерина Лізак*

Дизайн обкладинки: *Вівісі Товт*

УДК: *Бібліотека ім. Опаці Черє Яноша при ЗУІ ім. Ф.Ракоці II*

Відповідальний за випуск:

Олександр Добош (начальник Видавничого відділу ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)

Матеріали наукового видання рецензовані Науковою радою
міжнародної науково-практичної конференції.

За зміст наукових праць відповідальність несуть автори.

**Проведення конференції та друк видання здійснено
за підтримки уряду Угорщини.**

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II (адреса:
пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)
*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 7637 від 19 липня 2022 року*

Друк: ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Карпатської України 36, м. Ужгород, 88006. Електронна
пошта: print@rik.com.ua) *Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 21.05.2024. Шрифт «Garamond».

Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Друк цифровий. Ум. друк. арк. 52,98.

Формат 70x100/16. **Замовл. №**